

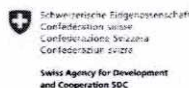

Asocijacija za razvoj Ibarske doline Kraljevo
Ibar Development Association Kraljevo

agenda 21
consulting sri
territorio e sviluppo sostenibile

AKCIONI PLAN PODRUČJA PARKA PRIRODE „GOLIJA“ 2018-2022.GODINA

Ovaj projekat finansiraju Evropska unija, Vlada Švajcarske i Vlada Republike Srbije preko programa Evropski PROGRES

www.europeanprogres.org

Vizija

Vizija

Park prirode "Golija" kao zaštićeno područje povezuje prirodno i kulturno nasleđe sa tradicijom i delatnostima stanovnika, pruža inspirativna iskustava, pozitivne emocije i doživljaje za turiste i posetioce sa razumevanjem socio-ekonomskog značaja zaštićenog područja.

Lokalna ekonomija je razvijena i bazira se na održivom korišćenju prirodnih i stvorenih vrednosti, kvalitetnim proizvodima i uslugama, tradicionalnom privređivanju stanovnika i prepoznatljivosti kvaliteta područja za život i boravak.

Područje nema negativne demografske trendove i čini njene stanovnike i one čiji su koreni vezani za područje, ponosnim na njene magične čari, potvrđujući da ni "Delija ne zna šta je Golija".

Misija

Očuvanje prirodne i kulturne baštine i lokalnih zajednica na prostoru PP "Golija", kroz razvoj baziran na efikasnom, efektivnom i održivom korišćenju prirodnih resursa, lokalnih znanja i veština, sa ciljem da se vrednosti prostora sačuvaju za buduće generacije.

Ključne vrednosti u upravljanju i razvoju područja

- Partnerstvo i timski rad,
- Participacija,
- Lojalnost,
- Posvećenost,
- Transparentnost,
- Profesionalizam,
- Integritet,
- Odgovornost,
- Pravičnost.

Ciljevi i mere

Ciljevi i mere su definisane na bazi definisanih preporuka u okviru SWOT analize. Navedeni ciljevi i mere su definisani za svaku od pet oblasti.

Upravljanje

Cilj 1:	Cilj 2:
Uspostaviti integralni i institucionalizovani sistem upravljanja održivim socio-ekonomskim razvojem područjem PP „Golija“	Implementirati nacionalne i međunarodne mehanizme (MaB, Europarc, LEADER...) za održivi socio-ekonomski razvoj teritorije Parka prirode „Golija“
Mera 1.1.	Mera 2.1.
Uspostavljanje upravljača socio-ekonomskim razvojem područja PP „Golija“	Mehanizam upravljanja zasnovan na participaciji lokalnih aktera i dobrih praksi za uspostavljanje i jačanje ekspertskeg tima za transfer znanja, širenje informacija za podršku upravljanju razvojem područja Parka prirode „Golija“
Mera 1.2.	Mera 2.2.
Uspostavljanje okvira za koordinaciju, izradu i sprovođenje programa, planova, projekata i izvora finansiranja socio-ekonomskog razvoja područja PP „Golija“	Povezivanje dobrih praksi sa lokalnim socio-ekonomskim kontekstom
Mera 1.3.	Mera 2.3.
Uspostavljanje okvira za razvoj mreža, partnerstava i participacije lokalnog stanovništva	Razvijanje lokalnih kapaciteta za održivi socio-ekonomski razvoj.

Okruženje

Cilj 1:	Cilj 2:	Cilj 3:
Izgraditi kapacitete za efikasno upravljanje životnom sredinom na području PP „Golija“	Smanjiti štetne uticaje na životnu sredinu uzrokovane ljudskom aktivnošću na području PP „Golija“	Unapređenje prirodnog i kulturnog nasleđa na području PP „Golija“
Mera 1.1.	Mera 2.1.	Mera 3.1.
Unapređenje monitoringa životne sredine.	Uspostavljanje efikasnog modela upravljanja komunalnim otpadnim vodama.	Podrška stručno-istraživačkim radovima.
Mera 1.2.	Mera 2.2.	Mera 3.2.
Uspostavljanje integrisanog geografskog informacionog sistema za praćenje stanja životne sredine.	Uspostavljanje efikasnog modela upravljanja otpadom.	Podrška konzervatorsko-restauratorskim radovima.
Mera 1.3.	Mera 2.3.	Mera 3.3.
Kreiranje i realizacija edukativnih programa u oblasti prirodnog i	Očuvanje kvaliteta vazduha.	Revitalizacija prirodnog i kulturnog nasleđa.

<i>kulturnog nasleđa.</i>		
Mera 1.4.	Mera 2.4.	Mera 3.4.
<i>Kreiranje i realizacija naučno-istraživačkih programa u oblasti prirodnog i kulturnog nasleđa.</i>	<i>Podrška održivom korišćenju prirodnih resursa.</i>	<i>Podrška prezentaciji i promociji prirodnog i kulturnog nasleđa.</i>
Mera 1.5.		
<i>Izgradnja kapaciteta za upravljanje rizicima u životnoj sredini.</i>		

Ekonomija

Cilj 1:	Cilj 2:	Cilj 3:
<i>Područje Parka prirode „Golija“ je pozicionirano i prepoznatljivo kao područje čiji se socio-ekonomski razvoj bazira na komparativnim prednostima zaštićenog područja i principima UNESCO programa „Čovek i biosfera“.</i>	<i>Razvijena turistička ponuda područja PP „Golija“ zasnovana na regionalnoj saradnji, definisanim principima turističke destinacije i kapitalu područja.</i>	<i>Socio-ekonomski razvoj područja omogućava unapređene uslove za život rad stanovnika područja , uz održivo korišćenje prirodnih i stvorenih vrednosti.</i>
Mera 1.1.	Mera 2.1.	Mera 3.1.
<i>Planiranje i uređenje područja PP „Golije“ uslovljeno ograničenjima i režimima zaštite (obezbediti mapiranje i visok nivo transparentnosti podataka).</i>	<i>Razvoj ruralnog turizma i turističke ponude bazirane na lokalnim gazdinstavima u skladu sa trendovima turističkog tržišta.</i>	<i>Podrška razvoju preduzetništva i samozapošljavanju lokalnog stanovništva.</i>
Mera 1.2.	Mera 2.2.	Mera 3.2.
<i>Izrada i realizacija programa za brendiranje područja PP „Golija“.</i>	<i>Uspostavljanje koordinisanih podsticajnih mera za razvoj turističke ponude destinacije, bazirane na usklađenom teritorijalnom pristupu.</i>	<i>Podrška razvoju socijalnih usluga i socijalnog preduzetništva na području PP „Golija“.</i>
		Mera 3.3.
		<i>Podrška korišćenju prirodnih resursa za razvoj malih preduzeća, preduzetništva i unapređenju turističke ponude područja.</i>
		Mera 3.4.
		<i>Podrška stvaranju dodatne vrednosti kroz podizanje nivoa finalizacije proizvoda i podršku udruživanju.</i>

Poljoprivreda i šumarstvo

Cilj 1:	Cilj 2:
----------------	----------------

Unapređena poljoprivredna proizvodnja kroz uređenje infrastrukture i jačanje kapaciteta ruralnog stanovništva.	Održivo upravljanje i korišćenje šuma i šumskih resursa na području PP „Golija“
Mera 1.1.	Mera 2.1.
<i>Podrška izgradnji i adaptaciji objekata za primarnu proizvodnju i preradu.</i>	<i>Podrška privatnim šumovlasnicima kroz edukaciju i osposobljavanje za održivo korišćenje šumskih resursa.</i>
Mera 1.2.	Mera 2.2.
<i>Razvoj dodatne finansijske podrške za unapređenje poljoprivredne proizvodnje i ostanak stanovništva na području Golije.</i>	<i>Podrška preradi i finalizaciji drvnih proizvoda.</i>
Mera 1.3.	Mera 2.3.
<i>Edukacija lokalnog stanovništva za unapređenje proizvodnje, preradu i plasman poljoprivrednih proizvoda i šumskih proizvoda.</i>	<i>Podrška obnavljanju posečenih šumskih površina.</i>
Mera 1.4.	
<i>Identifikacija, podrška i promocija lokalnih proizvoda sa zaštitnim znakom Golija.</i>	
Mera 1.5.	
<i>Podrška poslovnom povezivanju subjekata u agrobiznisu u cilju zajedničke proizvodnje, prerade i plasmana.</i>	
Mera 1.6.	
<i>Podrška specifičnim granama poljoprivredne proizvodnje i očuvanja biodiverziteta.</i>	
Mera 1.7.	
<i>Podrška očuvanju, sakupljanju, preradi i plasmanu lekovitog bilja i šumskih plodova.</i>	

Infrastruktura i informaciono-komunikacione tehnologije (IKT)

Cilj 1:	Cilj 2:	Cilj 3:
Kreirati upravljačke instrumenata za koordinaciju i razvoj infrastrukturnih sistema.	Unaprediti turističku infrastrukturu i uspostaviti informacijski sistem za upravljanje područjem PP „Golija“.	Izgradnja nedostajuće infrastrukture.
Mera 1.1.	Mera 2.1.	Mera 3.1.
<i>Formiranje koordinacionih tela na svim nivoima.</i>	<i>Razvoj i opremanje turističkih lokaliteta sa potrebnom infrastrukturom i izgradnja nedostajuće infrastrukture za povezivanje turističkih lokaliteta i seoskih naselja .</i>	<i>Podrška izgradnji i rekonstrukciji komunalne i saobraćane infrastrukture u funkciji ruralnog razvoja.</i>
Mera 1.2.	Mera 2.2.	Mera 3.2.
<i>Kreiranje razvojnih politika za</i>	<i>Kreiranje Teritorijalnog</i>	<i>Podrška izgradnji šumskih puteva i</i>

<i>realizaciju projekata.</i>	<i>infrastrukturnih</i>	<i>informatičnog sistema za područje Parka prirode "Golija.</i>	<i>vlaka.</i>
-------------------------------	-------------------------	---	---------------

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Projekti

Upravljanje

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
1.	Revizija Studije zaštite Parka prirode Golija	Revizija granica, režima zaštite, mere za efikasnije upravljenje područje Parka prirode Golija
2.	Revizija Prostornog plana područja posebne namene Parka prirode Golija	Usklađivanje sa potrebama unapređenja i stvaranja preduslova socio-ekonomskog razvoja i efikasnog upravljanja područjem Golija
3.	Uspostavljanje entiteta odgovornog za održivi socio-ekonomski razvoj područja Golija	Projekat se bazira na uspostavljanju entiteta odgovornog za sprovođenje zajedničkih interesa i obaveza kao nosioca odgovornosti za budući održivi socio-ekonomski razvoj teritorije Golija (formiranje Službe za GIS-a teritorije Golija; Razvijanje kapaciteta lokalnih aktera za e-upravljanje, participaciju i podizanje nivoa transparentnosti odlučivanja) Koordinacija i saradnja u okviru posebnog entiteta za upravljanje razvojem Golije je zajednički interes i neophodna je saradnja između državnih institucija, civilnog društva i privatnog sektora, kao i između parkova prirode
4.	Uspostavljanje LAG Golija	Povezivanje ključnih aktera za strateško planiranje, sprovođenje strateških prioriteta i umrežavanje ključnih aktera teritorije Golija, zasnovano na LEADER pristupu
5.	Uspostavljanje budžetskog fonda održivog socio-ekonomskog razvoja teritorije Golija	Formiranje budžetskog fonda održivog razvoja teritorije Golija ima za cilj finansiranje razvojnih programa i projekata od strateškog interesa za javni i poslovni sektor na teritoriji Golija, pod povoljnijim uslovima od tržišnih.
6.	Podrška razvoju Saveta za održivi razvoj Golije	Podrška razvoju savetodavne i ekspertske uloge upravljačkog entiteta odgovornog za sprovođenje zajedničkih interesa, obaveza i odgovornosti za budući održivi razvoj teritorije Golija - savetodavno telo lokalnih administrativnih jedinica, uključujući predstavnike univerziteta, lokalnih javnih službi, NVO i poslovnog sektora.
7.	Uspostavljanje i razvoj Foruma za zaštitu i razvoj teritorije Golija	Jačanje kapaciteta i unapređenje Foruma lokalnih zajednicaj teritorije Golija, Parka prirode Golija i MaB UNESCO rezervata biosfere
8.	Sertifikacija područja PP „Golija“ kao područja sa Evropskom poveljom o održivom turizmu (ECST)	Projektnom će biti podržan razvoj participativnih mehanizama, Foruma za održivi turizam, priprema strategije i Akcionog plana za održivi razvoj turizma. Takođe će se priprmiti i aplicirati za sertifikaciju kod Europarc federacije.
9.	Uspostavljanje asocijacija – mreža u okviru pojedinih sektora i delatnosti teritorije Golija	Sprovođenje inicijativa za povezivanje i umrežavanje u sektorske organizacije teritorije Golija
10.	Kvadrilix - uspostavljanje saradnje sa naučno-obrazovnim institucijama (Formiranje Centra za celoživotno učenje, obrazovanje i obuku, naučno-istraživačke stanice,...)	Formiranje Centra za saradnju sa naučno obrazovnim institucijama, celoživotno učenje i neformalno obrazovanje teritorije Golija, ima za cilj da se lokalnom stanovništvu pruži prilika za obukama, učenjem u svim starosnim dobima: za obavljanje posla i kroz aktivnosti u toku slobodnog vremena i

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
		predstavlja krajnji ishod osvremenjavanja rada neformalnim obrazovanjem.
11.	Razvoj sektorskih međuopštinskih programa socio-ekonomskog razvoja područja Parka prirode Golija	Projekat treba da uspostavi okvir za bolju saradnju i koordinaciju između loklanih samouprava, koje deluju u području Parka prirode Golija, u planiranju i realizaciji razvojnih projekata. Ideja je da se usaglašavaju godišnje programske i projektne aktivnosti, kako se ne bi dolazilo do realizacije jednostranih inicijativa, a koje bi zajednički izvedene imale kvalitetniji uticaj i dugoročni efekat na čitavo područje.
12.	Formiranje lokalnog Zelenog saveta teritorije Golija	Projekat se bazira na uspostavljanju lokalnog Zelenog saveta teritorije Golija, sa zadatkom neformalnog učešća u predlaganju, donošenju i praćenju stanja zaštite životne sredine teritorije Golija.

3.1 Okruženje

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
1.	Uvođenje sistema upravljanja otpadom na mestu nastanka	Uvođenje selekcije otpada u domaćinstvima postavljanjem kompostera za mokru fazu otpada (organski otpad iz domaćinstva) i kontejnera za čvrsti otpad. Tokom projekta stanovništvo će biti edukovano za ovaj način sakupljanja otpada.
2.	Sakupljanje i selekcija nekomunalnog otpada	Projekat će se baviti identifikacijom izvora nekomunalnog otpada iz industrije i malih preduzeća, kao i planiranjem upravljanja ovom vrstom otpada (sakupljanje na i transport otpada do mesta odlaganja)
3.	Podrška primeni obnovljivih izvora energije	Projekat se bavi procenom potencijala za održivo generisanje biomase na Goliji, kao i edukovanjem lokalnog stanovništva o značaju korišćenja obnovljivih izvora energije. Druga faza projekta bi se odnosila na izgradnju logističkog centra za biomasu (skladišta za biomasu) odakle bi se biomasom snabdevali proizvođači peleta.
4.	Decentralizovani sistem upravljanja otpadnim vodama u seoskim domaćinstvima i turističkim objektima	Projekat se odnosi na promociju korišćenja zelenih tehnologija (ekosistemskih procesora) za prečišćavanje otpadnih voda u domaćinstvima i turističkim objektima kao jeftinija, izvodljivija i održivija alternativa izgradnji fabrike za tretman otpadnih voda u brdsko planinskim područjima.
5.	Uspostavljanje naučno-istraživačke stanice „Čovek i biosfera“	Na Goliji bi se formirala naučno istraživačka stanica u nekom od postojećih javnih objekata koji se ne koriste. Programe bi kreirale naučno – istraživačke institucije a implementirali student i učenici.
6.	Unapređenje sistema monitoringa biodiverziteta i aktivnih mera zaštite	Projekat se odnosi na kreiranje programa monitoringa biodiverziteta i njegovu implementaciju, kojoj će prethoditi obuka svih zainteresovanih strana. Rezultati monitoringa biodiverziteta će biti osnova za koncipiranje mera zaštite.
7.	Identifikacija geonasleđa	Projekat će se baviti mapiranjem geonasleđa i uspostavljanjem GIS baze podatka
8.	Očuvanje materijalnog i nematerijalnog kuturnog nasleđa	Projekat se bavi formiranjem baze podataka materijalnog (nepokretnog) i nematerijalnog kulturnog nasleđa, kao i planiranjem njegovog očuvanja i promovisanja kroz turističku ponudu.
9.	Uspostavljanje turističke signalizacije spomeničkog nasleđa	Projekat doprinosi boljoj vidljivosti spomeničkog nasleđa pripremom i postavljanjem adekvatne turističke signalizacije.

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
10.	Digitalizacija prirodnih i stvorenih vrednosti na području Golije	Projekat bi koordinirao postojeće baze podataka i putem Web portal omogućio njihovu dostupnost na jednom mestu.
11.	Unapređenje sistema upravljanja rizikom od požara	Projekat bi se fokusirao na izradu strateškog plana za prevenciju požara i obuku lokalnog stanovništva za prevenciju požara
12.	Unapređenje sistema upravljanja rizikom od bujičnih voda	Projekat bi se fokusirao na na izradu strateškog plana za rano upozoravanje na opasnost od bujičnih voda i identifikaciju potencijalnih retenzionih područja
13.	Kreiranje ekološkog fonda	Projekat se odnosi na formiranje fonda za finansiranje projekata iz oblasti zaštite životne sredine i unapređenja kulturnog nasleđa
14.	Sanacija i revitalizacija degradiranih prostora teritorije Golija	Projekat će se baviti izradom regionalnog ekoremediacionog i plana.

Ekonomija

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
1.	Razvoj socijalnog preduzetništva, kao modela za zapošljavanje lokalne radne snage i zadovoljenja potreba lokalnog stanovništva	Bazirajući se na iskustvu Društva za cerebralnu i dečiju paralizu iz Ivanjice u uspostavljanju socijalnih usluga u ruralnim područjima i zapošljavanju lokalnih pružalaca usluga, projekat ima za cilj da razvije usluge u svih 5 opština i doprinese zapošljavanju lokalnog stanovništva.
2.	Prirodne staze Golije (Nature track of Golija) – 100 km pešačkih staza na Goliji	S obzirom da planinarske staze ne zahtevaju značajna ulaganja, a privlačne su za posetioce očuvane prirode, predlaže se njihovo obeležavanje i promovisanje uz izgradnju planinarskih domova za posetioce. Svaka planinarska staza treba da ima svoju svrhu (cilj), npr. poseta vrhu Golije ili obilazak nekoliko izolovanih sela i sl.
3.	Priprema marketing plana i unapređenje distribucije proizvoda i usluga	Nedostatak kvalitetne promocije područja, kao i prodaje lokalnih proizvoda i usluga bi trebala da bude unapređenja kroz uspostavljanje mehanizama za marketing područja, proizvoda i usluga. U projektu bi se koristila postojeća iskustva iz zemlje i inostranstva u „bredniranju“ zaštićenih područja.
4.	Podrška zapošljavanju žena i mladih	Žene i mladi iz ruralnih zajednica spadaju u teško zaposlive kategorije. Projekat će podržati zapošljavanje žena i mladih kroz njihovu edukaciju, mentorsku podršku i podršku preko Fonda za podršku zapošljavanju mladih i žena.
5.	Podrška finalizaciji proizvoda u domaćinstvima i razvoju lokalnih usluga	U cilju stvaranja dodatne vrednosti u domaćinstvima, projekat će podržati razvoj preradnih kapaciteta i usluga koje su prilagođene potrebama i potencijalima područja (npr. mini mlekare, mini sušare...).
6.	Podrška konzervaciji tradicionalnih kuća i razvoj muzeja na otvorenom	Tradicionalno graditeljstvo u području je uglavnom bazirano na drvetu, kao građevinskom materijalu, delom na Mačanskoj ploči kao materijalu za pokrivanje i lokalno kamenu. Projekat će podržati očuvanje tradicionalnog graditeljstva i razvoj turističke ponude bazirane na prirodnim i stvorenim vrednostima područja na bazi postojećih iskustava, kao što su muzeji pod otvorenim nebom.

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
7.	Razvoj i realizacija podrške za preduzetnike iz područja (standardi u proizvodnji, marketing, prodaja, udruživanje)	Razvoj programa podrške i njihova realizacija je tema projekta. Razvoj programa će biti usmeren ka ugroženim kategorijama, a bazirana na postojećim kapacitetima. Podrška organizovanju malih proizvođača prema tipu proizvodnje, teritorijalnoj pripadnosti i interesima, a u cilju kvalitetnijeg plasmana, razvoja primarne proizvodnje i preprade.
8.	Razvoj promocije i prodaje proizvoda i usluga (on line prodaja, brendiranje...)	Kako u području uglavnom posluju mali proizvođači i mali subjekti pružaoci usluga, a proizvodnja i usluge su poprilično diversifikovane po sektorima, težnja je da se kroz zajedničko brendiranje područja i razvoj mahanizam za prodaju i promociju, dostigne bolji plasman proizvoda i usluga.
9.	Podrška razvoju turizma kroz adaptaciju postojećih objekata, obnovu seoskih škola i stavljanje u funkciju razvoja turizma, preduzetništva i naučno-istraživačke svrhe i razvoj prateće turističke infrastrukture,	Turizam je pravedna grana, koja ima snačajan trend rasta u okviru područja PP „Golija“. Pored privatne inicijative, značajan potencijal za razvoj turizma i podršku preduzetništvu, leži u adaptaciji postojećih objekata (npr. školski objekti, domovi kulture, zadružni domovi...). Projekat ima za cilj da na adekvatan način podrži adaptaciju i prenamenu objekata u turističke svrhe, kao i za razvoj naučno-istraživačkih programa, edukativnih programa i sl.
10.	Razvoj modela difuznih hotela u napuštenim selima i zaseocima	Model difuznih hotela je poslednjih nekoliko godina razvijan u mnogim Evropskim državama i bazira se na principima udruživanja, ponude lokalnih vrednosti turistima i težnji da se doprinese razvoju lokalne ekonomije. Projekat će pre svega promovisati koncept i podržati potencijalne inicijative za uspostavljanje modela difuznih hotela
11.	Podrška razvoju uzgoja i preradi lekovitog, šumskog i začinskog bilja	Jedna od delatnosti lokalnog stanovništva je sakupljanje šumskog bilja i šumskih plodova, koje se uglavnom prodaje kao sirovina, bez prerade. Projekta pored podrške preradi šumskog bilja i plodova, će podržati razvoj uzgoja lekovitog i začinskog bilja i njegovu dalju finalizaciju. Posebna pažnja će biti posvećena razvoju novih proizvoda, kao što su kreme, program sušenih plodova i eteričnih ulja.
12.	Razvoj infrastrukture za omadinski turizam	Razvoj omladinskog turizma bi se pre svega bazirao na aktivnostima koje realizuje kancelarija za mlade i glavni pravci razvoja bi bili usmereni na izgradnju omladinskog kampa u Dajićima, adrenalin park i razvoj programa škole u prirodi.
13.	Razvoj sportske infrastrukture kao dela turističke ponude	Golija poseduje značajne kapacitete za razvoj sportske infrastrukture, kao dela turističke ponude. Projekat će podržati razvoj sportske infrastrukture i programa za pripreme sportskih ekipa.
14.	Podrška povratnicima u sela da razviju poslovne ideje i da ih realizuju	Poslednjih godina imamo situaciju da se pojedinci, usled nedostatka posla u gradovima, vraća u sela ili deo svojih aktivnosti obavlja u njima. Često su oni nosioci progresivnih ideja i inicijativa koji mogu biti pokretač razvoja čitavog kraja. Projekat će raditi na razvoju programa podrške povratnicima u sela, kroz razvoj poslovnih ideja, budžetsku podršku razvoju bposlovnih ideja i

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
		stručnom podrškom.
15.	Podrška razvoju ribarstva	Područje PP „Golija“ poseduje vodne potencijale koji omogućavaju uzgoj ribe, kako one konzumne, tako i riblje mlađi. Iskustva iz sličnih područja (npr. Rezervat biosfere „Rhon“ u Nemačkoj) ukazuju da dobrom organizacijom i skromni vodotokovi pružaju mogućnosti za kombinovanu proizvodnju pastrmske ribe koja se prodaje na lokalnom tržištu i mlađi, koja potom služi za poribljavanje voda u području. Projekat upravo polazi od već postojećih iskustava u paru prirode i potencijala da se razviju ribnjaci manjih kapaciteta, sa potencijalom plasmana na lokalnom tržištu ili van područja sa prepoznatljivom geografskim poreklom.
16.	Podrška tradicionalnim vidovima privređivanja u preradi mineralnih sirovina/kamena	Vađenje kamena je jedno od tradicionalnih zanimanja u pojedinim delovima područja Parka prirode „Golija“. Navedena delatnost se suočava sa poteškoćama usled donošenja zakonskih rešenja, koja su barijera za male proizvođače kamena. Projekat ima za cilj da ukloni postojeće barijere, kao i da podigne na viši nivo prihode lokanih stanovnika, kroz njihovu obuku da sem prodaje, ponude i usluge ugradnje navedenog kamena.
17.	Razvoj tematskih centara za posetioce – baziranih na starim zanatima i aktivnostima lokalnog stanovništva, kao deo turističke ponude	Turizam je u području PP „Golija“ u ekspanziji, ali i dalje nedostaju potrebni sadržaji, koji bi sa jedne strane angažovali lokalne kapacitete, a sa druge strane doprineli bogatijem turističkom sadržaju. Projekat će upravo podržati dalji razvoj postojećih tematskih centara i uspostavljanje novih.
18.	Izrada standarda kvaliteta, izvornosti i brendiranje teritorije Golija	Izrada Studije za određivanje minimalnih standarda kvaliteta, izvornosti i geografskih oznaka teritorije Golija, pružiće polazni osnov za poboljšanje plasmana, pre svega kada su u pitanju poljoprivredni proizvodi, hrana, proizvodi ručne izrade i tradicionalna umetnost. Standardi kvaliteta i izvornosti teritorije Golija primenjivaće se kada proizvodi imaju attribute i reputaciju koji pokazuju izvornost, poreklo i pod uticajem su geografskog porekla Golije. Tome se dodaju vrednosti osnovnom proizvodu ili brendu, koji će uticati na potrošače da budu sigurni u kvalitet proizvoda i da odluče za njegovu kupovinu
19.	Udruženje pružaoca usluga u seoskom turizmu	Realizovane aktivnosti koje su podržale: formiranje udruženja, zajedničkupromocija i ponuda, plasman poljoprivrednih i prerađenih proizvoda.
20.	Izrada socio-ekonomskog atlasa Golije	Za bolje razumevanje procesa i promena koje se dešavaju u parku neophodno je kreiranje analitičko-informacione osnove i seta socio-ekonomskih indikatora za praćenje stanja, kako bi se određeni negativni trendovi (depupulacija, nezaposlenost, ...) usporili ili zaustavili, a sa druge strane osnažili pozitivni procesi. Izrada atlasa podrazumeva kreiranje različitih tematskih karata (GIS) sa prostornim podacima od značaja za razvoj parka i

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
		odgovarajuće socio ekonomske podatke i analize za praćenje promena u prostoru.

Poljoprivreda i šumarstvo

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
1.	Formiranje otkupnih mesta za otkup mleka	Realizacija projekta obuhvatiće aktivnosti koje se odnose na uređenje pomoćnih objekata i nabavu laktofriza koji će biti smešteni u opremljenim sanitarno higijenskim uslovima za odlaganje mleka. U zavisnosti od broja grla koje poseduje jedno gazdinstvo, formiraće se sabirni centri za odlaganje mleka, a zatim vrši otkup od strane mlekare ili nekog drugog zainteresovanog otkupljiivača u dogovoru sa proizvođačima. Ovakav pristup će omogućiti sakupljanje mleka u određenom zaseoku od većeg broja proizvođača i pravilno skladištenje koje će doprineti očuvanju kvaliteta. Proizvođači mleka će na osnovu dogovora odrediti pogodnu lokaciju i participirati u opremanju objekta i nabavci opreme. Ovako sakupljena, veća količina mleka u jednom objektu omogućava zainteresovanost za izgradnju mini mlekare i stvaranje robne marke mlečnih proizvoda, osim dosadašnjeg ustaljenog modela predaje mleka mlekarama.
2.	Formiranje otkupnih stanica za otkup poljoprivrednih i šumskih plodova	Projekat ima za zadatak udruživanje i opremanje prostora u kome bi se vršio otkup ili sakupljanje plodova od osnivača, i pojedinačna ili zajednička prodaja. Na ovaj način, prodaja se ne bi vršila po dosadašnjem modelu, preuzimanje plodova na mestu ubiranja od strane prekupaca ili drugih oblika otkupa, koji za posledicu imaju niže cene i nesigurno tržište. Povećanje količine proizvoda, klasiranje i pakovanje omogućavaju veći pristup tržištu i više cene proizvoda.
3.	Centar za preradu poljoprivrednih i šumskih plodova	Projekat će obuhvatiti opremanje prostora i nabavku specifične opreme u skladu sa vrstom proizvoda za preradu. Za pojedine proizvode, potrebne su i linije za klasiranje i pranje, a zatim dalji postupak prerade. Ekonomičnost investicije formiranja preradnog kapaciteta, obuhvatiće analizu proizvodnih kapaciteta i mogućnosti povećanja istih kroz organizovani otkup ili mogućnosti povećanja proizvodnje, za svaku pojedinačnu oblast prerade. Upoznavanjem sa procedurama i standardima kvaliteta odabraće se najpogodnija tehnologija prerade koja će omogućiti zaštitu proizvoda znakom prepoznatljivosti. U zavisnosti od primenjenog modela organizacije i povezanosti formirani kapaciteti mogu se odnositi na neki od oblika udruživanja fizičkih ili pravnih lica. U početnoj fazi, potrebno je nabaviti hladnjače, pokretne i stacionarne u objektu, a pojedine proizvode prerađivati do faze poluproizvoda (salamure, koncentri sokova i dr.)
4.	Edukacija lokalnog stanovništva o proizvodnji zdravstveno bezbedne hrane	Edukacija proizvođača koji obavljaju proizvodnju u različitim granama poljoprivrede, o ograničenjima i potrebama primene hemijskih i organskih sredstava za ishranu i zaštitu biljaka u

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
		zavisnosti od tipa proizvodnje. Poljoprivredni proizvođači će biti upoznati sa pravilnom primenom sredstava u poljoprivredi, primeni poboljšanih i savremenih tehnologija proizvodnje
5.	Očuvanje i održivost genetičkih resursa sa plasmanom na tržište dozvoljenih viškova	Projekat će u prvoj fazi obuhvatiti evidenciju i mapiranje autohtonog sortimenta i genetičkih resursa, a zatim edukaciju stanovništva i ostalih zainteresovanih o procedurama održivosti i njihovog očuvanja. U zavisnosti od zastupljenosti i mogućnosti proširenja proizvodnje određenog genetičkog resursa (životinja) i autohtonih sorti (voćaka, lekovitog bilja, šumskih plodova i dr.) radiće se na ubiranju, klasiranju, pakovanju ili dodatnoj preradi i plasmanu ovih specifičnih proizvoda. Prerada će u zavisnosti od vrste proizvoda, imati za cilj očuvanje svih izvornih vrednosti resursa, a proizvodi se mogu koristiti u ishrani, farmaciji, kozmetici i drugim oblastima prerađeni ili polu prerađeni. Kontrolisanim ubiranjem i samosvešću o značaju očuvanja navedenih resursa omogućiće se njihova održivost.
6.	Centar šumskih genetičkih resursa sa područja Praka prirode Golija	U okviru Nacionalnog programa konzervacije usmerenog korišćenja šumskih genetičkih resursa Republike Srbije 2016-2025, predviđeno je mapiranje i evidencija šumskih genetičkih resursa i mere konzervacije. Zakon o šumama (2015), je kao jednu od od opšte korisnih funkcija šuma naveo očuvanje genofonda šumskog drveća i ostalih vrsta u okviru šumskih zajednica. Na osnovu navedenog aktivnosti ovog projekta odnosile bi se na formiranje genetsko reproduktivnog centra šumskih genetičkih resursa na područja PP Golija, koji će: -omogućiti očuvanje i usmereno korišćenje raspoloživog genofonda sa područja PP Golija, - gazdovanja šumama u skladu sa konzervacijskim principima, - proizvodnja reproduktivnog materijala šumskog drveća -formiranje rasadnika na području PP Golija
7.	Formiranje znaka proizvoda sa Golije	Projekat će obuhvatiti identifikaciju proizvoda koji se na tradicionalan način proizvode na Goliji, ili se prerađuju. Identifikovaće se zainteresovanost i vrste proizvoda sa količinama koje će moći da nose oznaku "proizvod sa Golije". U narednoj fazi izvršiće se izrada elaborate o zaštiti proizvoda i sprovesti postupak zaštite.
8.	Udruživanje privatnih šumovlasnika	Preko 50% površina pod šumama u PP „Golija“ se nalaze u privatnom vlasništvu. Projekat podržava unapređenje kvaliteta privatnih šuma, a u cilju povećaja efekata od prihoda od šumskih resursa.

Infrastruktura

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
--------	----------------	----------------------

R. br.	Naziv projekta	Kratak opis projekta
1.	Izgradnja/ rekonstrukcija puta Pridvorica – Deviči, kao deonice celokupne trase puta Pridvorica-Devići-Odvraćenica	Ovo je putni pravac koji je veoma značajan za lokalno stanovništvo i povezuje nekoliko sela. Ukupna dužina je oko 28 km, od čega je polovina trase makadam ili zemljani put.
2.	Priprema projektne dokumentacije za deonicu H1 turistički put Golija i njegova izgradnja	Ovo je deo putnog pravca predviđenog PDR-om, dužine preko 100km.
3.	Izgradnja/ rekonstrukcija puta Studenica-Rudno-Odvraćenica	Ovo je putni pravac je veoma značajan za lokalno stanovništvo i povezuje niz sela. Ukupna dužina je oko 45 km, od čega je oko 33 km trase makadam ili zemljani put.
4.	Popravka atarskih puteva na području PP „Golija“	Postoji 400-500 km puteva koji su značajni za lokalno stanovništvo i koji su jako često u veoma lošem stanju.
5.	Izdragnja trafostanice na Rudnom	Postojeća trafostanica ne obezbeđuje kvalitetno snabdevanje električnom energijom, te je neophodno proširenje ppostojećeg sistema dogradnjom trafo stanice.
6.	Decentralizovano prikupljanje komunalnog otpada	S obzirom da u okviru parka prirode nema velikih količina otpada (po strukturi su to uglavnom tekstil i plastika), izgradnja valikih sistema ne bi bila isplativa, tako da se predlaže nabavka manjih komunalnih vozila koja bi direktno preuzimala otpad u domaćinstvima i odvozila ih dalje do postojećih pretovarnih stanica.
7.	Izrada katastra zagađivača	Projektom će se identifikovati zagađivači prirodnog okruženja, a u okviru identifikacije će se pripremiti i analize stanja malih vodotokova na području PP „Golija“, a gde ne postoji sistem merenja.
8.	Uspostavljanje geografskog informacionog sistema (GIS) teritorije Golija	Uspostavljanje informacionog sistema teritorije Golija neophodan je sistem savremenog društva sa ciljem da se integrišu, čuvaju, ažuriraju, analiziraju, dele informacije i podaci za upravljanje i prezentaciju prostornih podataka Golija.

Prioritetni projekti

R.br.	Naziv projekta	Oblast
1	Revizija Studije zaštite Parka prirode Golija	Upravljanje
2	Revizija Prostornog plana područja posebne namene Parka prirode Golija	Upravljanje
3	Uspostavljanje entiteta odgovornog za održivi razvoj područja Golija (formiranje Službe za GIS-a teritorije Golija; Razvijanje kapaciteta lokalnih aktera za e-upravljanje, participaciju i podizanje nivoa transparentnosti odlučivanja; Uspostavljanje partnerske saradnje parkova prirode)	Upravljanje
4	Unapređenje sistema upravljanja rizikom od prirodnog hazarda i sanacija i revitalizacija prostora degradiranih požarom i bujičnim vodama	Okruženje
5	Uvođenje sistema upravljanja otpadom na mestu nastanka	Okruženje
6	Razvoj socijalnog prduzetništva, kao modela za zapošljavanje lokalne radne snage i zadovoljenja potreba loklanog stanovništva	Ekonomija
7	Prirodne staze Golije (Nature tracks of Golija) – 100 km pešačkih staza na Goliji	Ekonomija
8	Formiranje otkupnih mesta za otkup mleka	Poljoprivreda
9	Formiranje otkupnih stanica za otkup poljoprivrednih i šumskih plodova	Poljoprivreda
10	Centar za preradu poljoprivrednih i šumskih plodova	Poljoprivreda
11	Edukacija lokalnog stanovništva o proizvodnji zdravstveno bezbedne hrane	Poljoprivreda
12	Očuvanje i održivost genetičkih resursa sa plasmanom na tržište dozvoljenih viškova	Poljoprivreda
13	Centar šumskih genetičkih resursa sa područja Parka prirode Golija	Šumarstvo
14	Izgradnja/ rekonstrukcija puta Pridvorica – Devići, kao deonice celokupne trase puta Pridvorica-Devići-Odvraćenica	Infrastruktura i IKT
15	Priprema projektne dokumentacije za deonicu H1 turistički put Golija i njegova izgradnja	Infrastruktura i IKT

Koraci u procesu izrade predloga modela upravljanja i akcionog plana za razvoj Golije

